

Alfred Bernhard Nobel

Mjeseci listopad i prosinac posebni su mjeseci u znanstvenim krugovima. Svake godine početkom listopada objavljuju se dobitnici Nobelovih nagrada, najprestižnijih svjetskih nagrada za znanstvena dostignuća, i to: za medicinu i fiziologiju (3. listopada), za fiziku (4. listopada), za kemiju (5. listopada), za literaturu (6. listopada), za mir (7. listopada), a 10. prosinca se Nobelove nagrade i uručuju dobitnicima. Postoji i nagrada za ekonomske znanosti, dobitnik koje se objavljuje 10. listopada, koja se često poistovjećuje sa Nobelovom nagradom i koja se uručuje dobitnicima istovremeno kad i sve ostale Nobelove nagrade, no koja to ustvari nije.

Pa, tko je Alfred Nobel, čovjek čije ime nose sve te prestižne svjetske nagrade?

Alfred Nobel, švedski kemičar, pronalazač, industrijalac, mirotvorac, filantrop i kozmopolit, rođen je 21. listopada 1833. godine u Švedskoj. I Alfredov otac, Immanuel Nobel, bio je pronalazač, izumio je šperploču, no posebno se zanimao za korištenje baruta, tada jedinog poznatog eksploziva. Obitelj Nobel se 1842. godine preselila u Rusiju, gdje Immanuel Nobel počinje proizvodnju pomorskih mina za potrebe vojske Carske Rusije u Krimskom ratu.

Nakon što je Ascano Sobrero 1847. godine objavio otkriće nitroglicerina, tekućeg i vrlo nestabilnog eksplozivnog sredstva, Alfred Nobel se posvetio njegovu istraživanju. 1865. godine Alfred Nobel je izumio svoj najvažniji izum - detonacijsku kapsulu koja je sadržavala živin fluminat, osjetljiv eksploziv pomoću kojeg se nitroglicerina mogao sigurno paliti u svako doba. Taj upaljač je bio osnova za svu daljnju tehnologiju eksploziva, no nije postigao ništa na lakšem prijevozu ili rukovanju nitroglicerinom. Stoga je Alfred Nobel potražio način da ukroti nitroglicerina, a očito je rješenje bilo da se nitroglicerina preradi u krutu materiju kojom bi se moglo rukovati i to tako da se kakva porozna supstanca namoči u njemu. Alfred Nobel je ispitao mnoge vrste poroznih, neeksplozivnih, kemijskih inertnih tvari: papir, drvene otpatke, prašinu od razmravljenih opeka, suhu ilovaču, sve dok godine 1887. nije naišao na nesvakidašnju, iako prilično rasprostranjenu rudu - infuzorijsku zemlju.

Tako je nastao dinamit, eksploziv nalik na tijesto, koji je bio za 25% slabiji od čistog nitroglicerina, ali unatoč tomu mnogo snažniji od baruta.

Alfred Nobel se, sa svojih 355 patentiranih izuma, može proglasiti plodnim, uspješnim i sistematičnim izumiteljem. Života bio je širiti znanje, uvjeren da to znači prije svega širiti blagostanje... "Usprkos negativnih reakcija javnosti, Alfred Nobel je još za života priznat kao znanstvenik: 1884. godine izabran je za člana Kraljevske Švedske Akademije, a 1893. g. je dobio i počasni doktorat Sveučilišta u Uppsali.

Alfred Nobel je iznenada umro 10. prosinca 1896. godine u San Remu u Italiji od krvarenja u mozgu. Kad je nekoliko mjeseci kasnije otvorena oporuka Alfreda Nobela, obitelji i ostala rodbina bili su neugodno iznenađeni; Alfred ih je u potpunosti isključio iz oporuke. Umjesto rodbini Alfred Nobel je svoje golemo bogatstvo od 31,5 milijuna švedskih kruna (danas to bi iznosilo oko 150.000.000 USD) ostavio čovječanstvu. Oporuku je Nobel, navodno, napisao na komadiću poderanog papira 27. studenog 1895. godine.

Četiri godine nakon smrti Alfreda Nobela, 29. lipnja 1900. godine utemeljena je Nobelova nagrada, a 1901. godine dodijeljene su prve nagrade za fiziku (Wilhelm Conrad Röntgen), kemiju (Jacobus H. van 't Hoff), fiziologiju ili medicinu (Emil Adolf von Behring), književnost (Sully Prudhomme). Kada je uprava Nobelove nagrade raspravljala o područjima za koja će se dodjeljivati nagrada u raspravu se umiješala i austrijska barunica Berta Kinsky von Tettau, životna ljubav Alfreda Nobela i jedna od najvažnijih osoba tadašnjeg pacifističkog pokreta. Ona je Nobelovoj zakladi predložila da utemelji nagradu za mir. Prva Nobelova nagrada za mir također je dodijeljena 1901. godine (Jean Henry Dunant i Frédéric Passy). Barunica Kinsky, udana Suttner, dobila je Nobelovu nagradu za mir 1905. godine. Mnogi se, međutim, pitaju zašto kemičar Nobel nije predvidio nagradu za matematiku. Za to postoji nekoliko objašnjenja, no najintrigantnije je ono prema kojem je za to kriva neka žena koju je Alfred Nobel navodno volio, a koja je bila ljubavnica poznatog švedskog matematičara Goste Mittag-Lefflera. Ipak taj trač nikada nije potkrijepljen povijesnim dokazima. Nagrade za kemiju i fiziku dodjeljuje Švedska akademija znanosti, za medicinu (i fiziologiju) Karolinski Institut u Stockholmu, a za mir komisija od pet članova koju bira Norveška narodna skupština (Storting).

(Željko Stefanović)